

เคล็ดลับในการฝึกเรียน ดนตรีไทย

ชนก สาคริก

ภาควิชาดุริยางคศิลป์ สำนักศิลปกรรม

ราชบัณฑิตยสถาน

สรรพวิชาความรู้ต่างๆ ในโลกนั้นมีจำนวนมากมายนับไม่ถ้วน บางอย่างสามารถเรียนรู้ได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่บางอย่างแม้ว่าจะใช้เวลาชั่วชีวิตก็ไม่สามารถจะเรียนรู้ได้หมด. ด้วยเหตุนี้จึงเกิดคำๆ หนึ่งขึ้นในการเรียนรู้วิชาการทั่วไป คำนั้นคือคำว่า “เคล็ดลับ” หมายถึงวิธีการเรียนลัดเพื่อให้สามารถศึกษาวิชาความรู้นั้นให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็วที่สุด. เคล็ดลับยังหมายรวมถึงความรู้และความเข้าใจใน “หลักสำคัญ” ของวิชาการที่เรียนอย่างครบถ้วนถูกต้องด้วย เพราะเป็นวิธีที่จะทำให้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ทั้งหมดได้อย่างรวดเร็ว. เคล็ดลับจึงช่วยย่นระยะเวลาในการเรียนรู้ได้มาก.

เคล็ดลับ ๑๘ ประการในการเรียนดนตรีไทยซึ่งผู้เขียนรวบรวมมานำเสนอไว้ในที่นี้จึงเป็นเสมือน “เส้นทางลัด” สำหรับการฝึกตนให้เป็นนักดนตรีไทยที่มีทั้งความรู้และความสามารถได้ในเวลาอันสั้น.

คำสำคัญ : ดนตรีไทย, การฝึกเรียน

การเรียนรู้ศาสตร์ใดๆ ให้มีผลสำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็ว นั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับสติปัญญาและความพากเพียรของผู้เรียนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง สิ่งนั้นเรียกว่า “เคล็ดลับ”.

เคล็ดลับหมายถึง “ข้อควรรู้” หรือ “วิธีการ” ที่นำมาใช้ปฏิบัติเพื่อให้การเรียนรู้ศาสตร์นั้นๆ มีผลสำเร็จรวดเร็วและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เคล็ดลับในการฝึกเรียนดนตรีไทยทั้ง ๑๘ ประการที่นำมาเสนอในบทความนี้เป็นการวิเคราะห์และรวบรวมมาจากคำสอนของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นทั้งนักดนตรีและครูดนตรีซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป. จุดมุ่งหมายในการรวบรวมเคล็ดลับเหล่านี้มาเขียนเป็นบทความนั้นเพราะต้องการบันทึกไว้เป็นแนวทางในการฝึกปฏิบัติของ

รูปที่ ๑

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

นักดนตรีรุ่นหลัง.

ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ เป็นผู้ที่มีความสามารถยอดเยี่ยมในตนเองถึง ๓ ประการ คือ

๑. เป็นนักดนตรีที่มีฝีมือยอดเยี่ยมในยุคนั้นของท่าน
๒. เป็นผู้ที่แต่งเพลงอันไพเราะไว้มากมายจนได้รับราชทินนามว่า “ประดิษฐไพเราะ”
๓. เป็นครูที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ได้อย่างดีเยี่ยม และเป็นทีเคารพรักของบรรดาศิษย์เป็นอย่างยิ่ง.

คุณลักษณะที่ดีเยี่ยมทั้ง ๓ ประการนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากพรสวรรค์ ของท่านเอง แต่อีกส่วนหนึ่งเกิดจาก แนวการปฏิบัติตนของท่านในขณะที่ ฝึกเรียนวิชาดนตรีไทย. สำหรับส่วน ที่เป็นพรสวรรค์นั้นเป็นเรื่องของ “คุณ สมบัติเฉพาะตน” คงไม่อาจลอกเลียน หรือฝึกฝนให้เหมือนกันได้ แต่ส่วนที่เป็น แนวความรู้ในการฝึกปฏิบัติตนนั้น สามารถจะศึกษาและนำมาปฏิบัติให้ เกิดผลได้. ผู้เขียนจึงเห็นว่าคุณสมบัติ ทั้ง ๑๘ ข้อนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักดนตรีไทยเป็นอย่างมากยิ่งจึงนำมา บันทึกไว้ในบทความนี้.

เคล็ดลับทั้ง ๑๘ ข้อแบ่ง ออกเป็น ๔ บท คือ

บทที่ ๑ เรียกว่า “เมื่อมี ๓ ดี ดนตรีจึงไพเราะ”

บทที่ ๒ เรียกว่า “รู้จักฟัง เสียง ๕ ชนิด”

บทที่ ๓ เรียกว่า “ฝึกความ มั่นยำ ๕ ประการ”

บทที่ ๔ เรียกว่า “เรียนรู้นั้นดี เพลง ๕ ข้อ”

เมื่อรวมทั้ง ๔ บทเข้าด้วยกันแล้ว จึงมีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ ๑๘ ประการดังต่อไปนี้

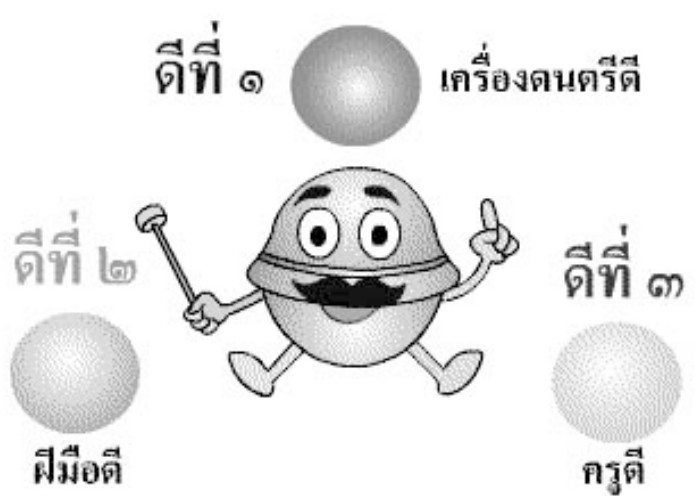
บทที่ ๑ “เมื่อมี ๓ ดี ดนตรีจึงไพเราะ”

ผู้ที่เรียนดนตรีไทยแล้วไม่ค่อย ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรนั้น สาเหตุ ส่วนใหญ่มาจากการเริ่มต้นเรียนโดย มองข้ามเรื่องสำคัญ ๓ ประการ คือ เครื่องดนตรีดี, ฝึกฝีมือให้ดี และ สะระหาครูดี.

เรื่องสำคัญทั้ง ๓ ประการนี้เป็น ตัวกำหนดความสำเร็จของการเรียน ดนตรีให้ได้ผลดี ท่านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ เรียกว่า “๓ ดี” คือ ประการแรกผู้เรียนดนตรีควรจะซื้อหา เครื่องดนตรีที่มีคุณภาพดีมาไว้เป็น สมบัติของตน. เครื่องดนตรีที่มี คุณภาพดีนั้นไม่ได้หมายความว่า

ต้องเป็นเครื่องดนตรีที่สวยงามและมี ราคาแพงเสมอไป. สิ่งที่สำคัญคือ “เสียง” ของเครื่องดนตรีนั้นมีความ ไพเราะน่าฟังหรือไม่ แม้รูปร่างจะไม่ สวยงามแต่เสียงดี ก็ควรเลือกเอา เสียงดีไว้ก่อน. ข้อสำคัญต้องรู้ว่า เสียงดีนั้นคืออย่างไร ถ้าไม่รู้ก็ขอให้ ครูหรือผู้ที่เขาชำนาญในการบรรเลง เครื่องดนตรีนั้นช่วยแนะนำให้ก่อนที่ จะซื้อ ไม่ควรที่จะฟังคำพูดของคนขาย เพียงอย่างเดียว เพราะเขาก็ต้องว่า สินค้าของเขาดีทั้งนั้น. บางคนเลือก ซื้อเครื่องดนตรีราคาถูกๆเพราะคิดว่า เอาไว้ฝึกเท่านั้นไม่ต้องใช้ของดีนักก็ได้ ครั้นพอมีฝีมือขึ้นมากก็จะเริ่มรู้สึก ว่า เครื่องดนตรีชิ้นนั้นเสียงไม่ไพเราะเท่า ที่ควร จึงต้องไปหาซื้อมาใหม่อีกชิ้น หนึ่ง กลายเป็นต้องซื้อถึง ๒ ครั้ง แทนที่จะซื้อเพียงครั้งเดียว. ลองคิด ดูซิครับว่า นักดนตรีที่มีฝีมือดีแต่บรรเลง เครื่องดนตรีที่เสียงไม่ดีนั้น เพลงที่ บรรเลงจะไพเราะหรือไม่. ดังนั้น ตอนที่เริ่มต้นเรียนดนตรีควรจะเลือก ซื้อเครื่องดนตรีให้มีคุณภาพดีไว้ก่อน จึงจะเรียกว่ามี “ดี” ข้อที่ ๑.

เมื่อมีเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพ ดีแล้วก็ต้องพยายามฝึกฝีมือของตน ให้ดีด้วย นักดนตรีที่ฝีมือไม่ดีแม้จะมี เครื่องดนตรีคุณภาพดีก็ไม่สามารถ บรรเลงเพลงได้ไพเราะ. ดังนั้นผู้เรียน ดนตรีจึงต้องเอาใจใส่ในการเรียนและ ขยันฝึกซ้อมฝีมือของตนอย่างสม่ำเสมอ. ครูโบราณท่านกล่าวเตือน เป็นคติไว้ว่า “เจ็ดวันวันดีดซ้อมดนตรี อีกชระห้าวันหนีเนิ่นช้า สามวันจาก นารีเป็นอื่น...” หมายความว่าถ้าเรา

รูปที่ ๒ มี ๓ ดี ดนตรีจึงไพเราะ

ไม่ได้ฝึกซ้อมดนตรีเพียง ๗ วันเท่านั้น ก็จะลืมเพลงจนหมด ดังนั้นผู้ใดที่ขยันฝึกซ้อมดนตรีอยู่เสมอก็จะมีฝีมือในการบรรเลงดีนับเป็น “ดี” ข้อที่ ๒ ใน “๓ ดี”.

สำหรับ “ดี” ข้อที่ ๓ คือ “ครูดี” หมายความว่าผู้ที่อยากเก่งดนตรีต้องเสาะแสวงหาครูที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเครื่องดนตรีที่อยากจะเรียน จึงจะได้ความรู้ดีและสามารถบรรเลงเพลงได้ไพเราะ. คำว่า “ครูดี” นี้ไม่ได้หมายความว่าครูผู้นั้นเป็นผู้มีฝีมือดีเท่านั้นแต่หมายรวมไปถึงความเป็นคนดี มีเมตตา มีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณสมบัติของความ เป็นครูอย่างครบถ้วนด้วย. หากมุ่งเสาะแสวงหาแต่ครูที่เก่งหรือมีฝีมือดี โดยไม่ได้ดูด้านอื่นๆของครูผู้นั้นแล้ว ก็จะได้แต่เพียง “ความเก่ง” ไม่ได้ “ความดี” หรือความรู้ในด้านอื่นๆที่ กว้างไกลเท่าที่ควร. ผู้ที่พบ “ครูดี” จึงนับว่ามี “ดี” ข้อที่ ๓.

หากนักดนตรีคนใดมี ๓ ดี ครบถ้วนตามที่กล่าวมานี้ ย่อมบรรเลงเพลงได้ไพเราะประทับใจผู้ฟังเสมอ, ทั้งยังมีคุณสมบัติเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไปด้วย. ดังนั้นจึงจะนับได้ว่ามีความสำเร็จในการเป็นนักดนตรีที่ดีอย่างแท้จริง.

บทที่ ๒ “รู้จักฟังเสียง ๕ ชนิด”

นักดนตรีที่จะสามารถบรรเลงดนตรีได้ดีนั้น จำเป็นต้องรู้จักฟังเสียง ๕ ชนิดดังนี้คือ เสียงในใจ, เสียงที่ตนบรรเลง, เสียงที่ผู้อื่นบรรเลง, เสียงที่เกี่ยวกับการบรรเลง และเสียงที่ไม่เกี่ยวกับการบรรเลง. ความหมายของแต่ละเสียงมีดังนี้

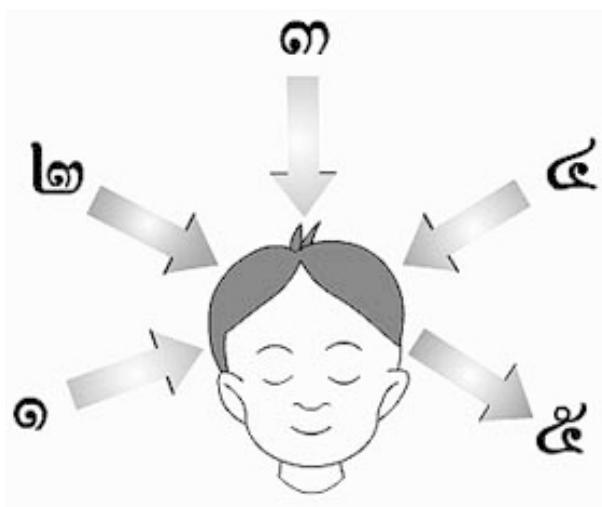
เสียงที่ ๑ คือ “เสียงที่เราได้ยินในความคิด” (เสียงในใจ)

เสียงชนิดนี้ไม่ปรากฏรูปลักษณะ เป็นคลื่นเสียงออกมาภายนอก คือ ไม่มีใครได้ยินเสียงนี้ นอกจากตัวเจ้าของเสียงเอง. ดังนั้นไม่ว่าจะผิด

หรือถูก ไพเราะหรือไม่ไพเราะ เจ้าของเสียงจะต้องพิจารณาเอาเอง. เสียงชนิดที่ ๑ นี้อาจเกิดจากการฟังเพลงต่อเพลง หรือ เรียนรู้ทำนองเพลงแล้วจำเอาไว้เอง และเป็นเสียงแรกที่นักดนตรีจะต้องรู้จัก เพราะถ้าไม่มีเสียงนี้เกิดขึ้นแล้วจะไม่สามารถบรรเลงเพลงได้ เพราะไม่รู้ว่าจะทำนองเพลงเป็นอย่างไรจึงนับว่าเป็นเสียงที่มีความสำคัญมากสำหรับนักดนตรี.

เสียงที่ ๒ คือ “เสียงที่เราบรรเลง”

เสียงชนิดที่ ๒ นี้เป็นเสียงที่มีรูปลักษณะเป็นคลื่นเสียงปรากฏออกมาภายนอกเพราะเป็นเสียงที่เกิดจากการบรรเลงดนตรีโดยตัวเรา. เสียงนี้นอกจากเราจะได้ยินแล้วผู้อื่นก็ได้ยินด้วย จึงแตกต่างกับเสียงที่ ๑ เพราะถ้าเราบรรเลงผิดหรือบรรเลงไม่ไพเราะผู้อื่นจะทราบทันที. เสียงที่ ๒ นี้จึงมีความสำคัญต่อผู้ฟังและเป็นเสียงที่จะแสดงว่านักดนตรีผู้นั้นมีฝีมือในการบรรเลงดนตรีมากน้อยเพียงใด นักดนตรีจึงจำเป็นต้องเอาใจใส่กับเสียงที่ ๒ นี้ให้มากกว่าเสียงชนิดที่ ๑. ถ้าเราสามารถควบคุมบังคับเสียงที่ ๑ และเสียงที่ ๒ ให้สัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดีแล้วก็เรียกว่ามีความสำเร็จในขั้นต้นของการเป็นนักดนตรีบ้างแล้ว คือนึกอย่างไรก็สามารถบรรเลงได้ตามที่ใจนึกโดยไม่ผิดพลาด. นักดนตรีส่วนใหญ่มักจะละเลยตรงจุดนี้คือไม่พยายามฝึกบังคับเสียงที่ ๑ และเสียงที่ ๒ ให้สัมพันธ์กันโดยให้ความสนใจกับสิ่งภายนอกเช่น “โน้ต” มากกว่าที่จะสนใจฟังเสียงที่เราบรรเลงว่า

รูปที่ ๓
รู้จักฟังเสียง ๕ ชนิด

มีความถูกผิดหรือไม่อย่างไร เช่นนี้ก็จะบรรเลงอย่างนี้กลับไปบรรเลงเสียอีกอย่างดังนี้ เป็นต้น. การฝึกบังคับเสียงที่ ๑ และเสียงที่ ๒ ให้สัมพันธ์กันจึงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการฝึกเรียนดนตรี.

เสียงที่ ๓ คือ “เสียงที่ผู้อื่นบรรเลง”

เสียงที่ ๓ นี้ คือเสียงที่ผู้อื่นบรรเลงดนตรีร่วมกับเรา เป็นเสียงที่มีความคล้ายคลึงกับเสียงที่ ๒ ตรงที่มีรูปลักษณะเป็นคลื่นเสียงปรากฏออกมาให้ได้ยินกันทั่วไป เพราะเป็นเสียงที่เกิดจากการบรรเลงดนตรีเหมือนกัน. ข้อแตกต่างคือเสียงที่ ๒ นั้นเราสามารถควบคุมบังคับได้ เช่นจะให้มีเสียงดังหรือเบา เร็วหรือช้า ก็สามารถบังคับได้ เพราะเป็นเสียงที่เราเป็นผู้กระทำเอง. แต่เสียงที่ ๓ นั้นเราไม่สามารถควบคุมบังคับได้เพราะเป็นเสียงที่ผู้อื่นกระทำ ซึ่งจะบรรเลงเร็วหรือช้า ดังหรือเบา ก็ไม่สามารถบังคับเขาได้. เสียงที่ ๓ จึงแตกต่างกับเสียงที่ ๒. ตรงนี้ถ้าเรารู้จักฟังเสียงที่ ๓ แล้วพยายามควบคุมบังคับเสียงที่ ๑ เสียงที่ ๒ ให้สัมพันธ์กับเสียงที่ ๓ ได้อย่างกลมกลืนคือไม่ว่าเขาจะบรรเลงเร็วหรือช้า ดังหรือเบา เราก็สามารถบรรเลงสอดคล้องไปด้วยได้เป็นอย่างดี. อย่างนี้เรียกว่ามีความสำเร็จก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่งในการเป็นนักดนตรีที่มีความสามารถ เพราะเราจะสามารถบรรเลงดนตรีร่วมกับนักดนตรีคนอื่น ๆ ได้.

เสียงที่ ๔ คือ “เสียงที่เกี่ยวข้องกับการบรรเลงของเรา”

เสียงชนิดนี้เป็นเสียงที่คล้ายกับ

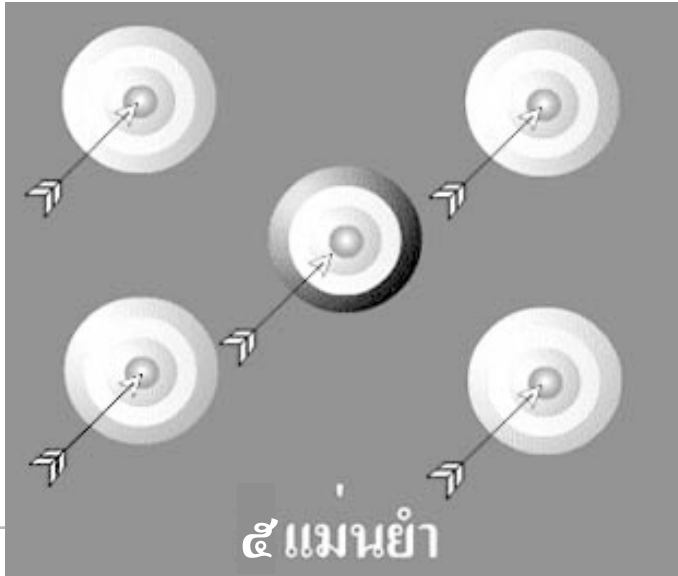
เสียงชนิดที่ ๓ คือเป็นเสียงที่ผู้อื่นกระทำ แต่แตกต่างกับเสียงที่ ๓ คือเสียงที่ ๔ นี้ไม่ใช่ทำนองดนตรี แต่เป็นเสียงที่เกี่ยวข้องกับการบรรเลงดนตรีของเราโดยตรง เช่นเสียงเครื่องกำกับจังหวะจำพวก ฉิ่ง กรับ หรือกลอง ฯลฯ, หรือแม้แต่เสียงตบมือเคาะจังหวะ หรือเสียงพูดของครูผู้ควบคุมวงก็ถือว่าเป็นเสียงชนิดที่ ๔ นี้ทั้งสิ้น เพราะมีความเกี่ยวพันกับการบรรเลงดนตรีของเราอยู่ในขณะนั้น. นักดนตรีจำเป็นต้องฟังเสียงที่ ๔ นี้ และบรรเลงให้มีความสัมพันธ์กับเสียงประเภทนี้ด้วย. การรู้จักฟังเสียงที่ ๑-๔ และสามารถบรรเลงให้สอดคล้องประสานกันทั้ง ๔ เสียงได้นั้น ถือว่ามีความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง.

เสียงที่ ๕ คือ “เสียงที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบรรเลงของเรา”

เสียงประเภทนี้อาจเป็นเสียงดนตรีหรือไม่ใช่เสียงดนตรีก็ได้คือเสียงใดก็ตามที่ไม่ได้เกี่ยวข้องอยู่กับการบรรเลงดนตรีของเราตอนนั้น เช่นผู้อื่นกำลังบรรเลงเพลง “ลาวดวงเดือน” ในขณะที่เรากำลังบรรเลงเพลง “เขมรไพรโยค” จะเห็นว่าทั้ง ๒ เพลงนี้ไม่ได้มีความเกี่ยวเนื่องกันและอาจจะรบกวนสมาธิกันด้วยซ้ำ. เสียงชนิดที่ ๕ นี้ นักดนตรีจะต้องรู้จักฟังเหมือนกัน ไม่ใช่พยายามหลบหูหลบตาไม่ฟังเสียเลย. คำว่ารู้จักฟังหมายความว่าอย่าไปสนใจหรือรำคาญกับเสียงเหล่านี้ปล่อยให้มันผ่านไป แม้จะได้ยินอยู่แต่ไม่สนใจหรือรู้สึกรำคาญอะไร ให้พยายามหัดทำใจดัง

ที่ว่านี่จนเกิดความคุ้นเคยและรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดา. นักดนตรีที่ทำได้แบบนี้จะมีสมาธิในการบรรเลงดนตรีดีเยี่ยมคือไม่มีเสียงอะไรที่จะมารบกวนการบรรเลงให้สับสนได้. นักดนตรีที่ชอบแยกตัวไปฝึกดนตรีแต่เพียงลำพังนั้นจะพบกับเสียงเพียง ๒ เสียงคือ เสียงที่ ๑ และ เสียงที่ ๒ เท่านั้น ครั้นพอมาบรรเลงเข้าวงก็จะสับสนและเสียสมาธิง่ายเพราะไม่คุ้นเคยกับเสียงที่ ๓, ๔ และ ๕ ที่ประดังกันเข้ามาในโสตประสาทของตน. การแยกตัวไปเรียนพิเศษแต่ลำพังจึงมีข้อเสียคือ “ไม่มีภูมิคุ้มกันการเสียสมาธิ” จึงไม่สามารถบรรเลงดนตรีได้ดีเท่าที่ควร. การฝึกเรียนดนตรีท่ามกลางเสียงทั้ง ๕ โดยรู้จักกำหนดรู้ในการฟังอย่างถูกต้องตามที่ได้กล่าวมานี้เท่านั้น จึงจะช่วยให้แก่นักดนตรีมีสมาธิในการบรรเลงดนตรีได้อย่างมั่นคง. นักดนตรีที่มีความสามารถอย่างแท้จริงนั้นย่อมสามารถบรรเลงดนตรีได้ดีทุกกาลเวลาและสถานที่ ไม่ใช่ว่าบรรเลงดนตรีได้ดีเฉพาะตอนที่ปราศจากเสียงรบกวนเท่านั้น.

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นการฝึกให้รู้จักฟังเสียงทั้ง ๕ ชนิด โดยฝึกควบคุมบังคับการบรรเลงดนตรีของตนให้สัมพันธ์กับ เสียงที่ ๑-๔ และฝึกให้เคยชินกับเสียงที่ ๕ โดยไม่รู้สึกรำคาญหรือเสียสมาธิไปกับเสียงที่มารบกวนในขณะที่บรรเลงดนตรี นับเป็นเคล็ดลับ ๕ ข้อ ใน ๑๘ ข้อของการฝึกตนให้เป็นนักดนตรีที่มีความสามารถตามที่ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะได้สอนไว้.

รูปที่ ๔

มีความแม่นยำ ๕ ประการ

บทที่ ๓ “มีความแม่นยำ ๕ ประการ”

บทนี้เป็นการฝึกนักดนตรีให้มีความแม่นยำ ๕ ประการคือ แม่นตา แม่นมือ แม่นหู แม่นใจ และแม่นยำปาก มีความหมายดังต่อไปนี้

๑) แม่นตา “มีสายตาเฉียบคม”

หมายถึงการฝึกสายตาให้สามารถมองเห็นได้อย่างเฉียบคมและว่องไว เช่นมองดูผู้อื่นบรรเลงดนตรีไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงด้วยเครื่องดีด สี ดี หรือ เป่า ก็สามารถจำมากระทำได้อย่างครบถ้วนถูกต้อง, หรือในขณะที่บรรเลงดนตรีก็ยังสามารถมองเห็นเหตุการณ์ทั่วไปในสถานที่นั้นได้อย่างกระจ่างแจ้ง, มีความเท่าทันในเหตุการณ์รอบข้างอยู่ตลอดเวลา อาจจะได้เรียกว่าเป็นผู้ที่ใช้สายตาในการสังเกตจดจำสิ่งต่างๆ ได้อย่างดีเยี่ยม

นั่นเอง.

๒) แม่นหู “มีโสตประสาทแม่นยำว่องไว”

คือมีความสามารถในการฟังเสียงได้อย่างถูกต้องแม่นยำไม่ผิดพลาด ไม่ว่าเสียงนั้นจะเบาหรือดังเพียงใดก็สามารถแยกแยะได้ทั้งนั้น ทั้งยังสามารถจดจำระดับความสูงต่ำของเสียงได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถปรับเทียบเสียงเครื่องดนตรีได้ด้วยตนเอง. กล่าวโดยสรุปก็คือผู้ที่มีหูแม่นยำต้องสามารถจดจำทำนองเพลงไว้ได้ในเวลาอันสั้นและสามารถนึกทำนองเพลงนั้นได้ทันทีที่ต้องการ.

๓) แม่นมือ “บรรเลงไม่ผิดพลาด”

ข้อนี้หมายถึงการที่นักดนตรีสามารถบรรเลงดนตรีไม่มีผิดพลาดเลยไม่ว่าจะบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีชนิดใดก็ตาม. ผู้ที่เรียกว่า “แม่นมือ” จะต้องมีความคล่องแคล่วในการใช้มือ

นิ้วมือ หรืออวัยวะของร่างกายต่างๆ ในการบรรเลงเครื่องดนตรีได้อย่างรวดเร็วแม่นยำ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีประสาทสัมผัสทางกายดีเลิศนั่นเอง. ความหมายของแม่นมือนี้ยังหมายถึงความสามารถในการบรรเลงดนตรีโดยไม่ต้องอาศัยสายตาด้วยคือในขณะที่บรรเลงนั้นมือจะแยกเป็นอิสระจากสายตาโดยสิ้นเชิง.

๔) แม่นใจ “จดจำทำนองเพลงได้ขึ้นใจ”

คำว่า “แม่นใจ” นี้ หมายถึงนักดนตรีสามารถจดจำทำนองเพลงที่เคยเรียนได้อย่างครบถ้วนถูกต้องไม่มีข้อผิดพลาด ไม่ว่าจะให้บรรเลงท่อนใด ท่อนใด ก็ขึ้น ก็เที่ยว ก็สามารถบรรเลงได้ทันทีโดยไม่ต้องอาศัยโน้ตช่วยในการบรรเลง. นอกจากแม่นยำในการจดจำทำนองเพลงได้อย่างขึ้นใจแล้วยังหมายรวมถึงการมีสมาธิ และสามารถกำหนด รู้ข้อที่ควรปฏิบัติในการบรรเลงดนตรีได้เป็นอย่างดีด้วย. พุดง่าย ๆ ก็คือมีความทรงจำดี มีไหวพริบ ปฏิภาณ และมีความเท่าทันต่อเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลาตนเอง.

๕) แม่นปาก “สามารถสอนผู้อื่นได้”

คำว่า “แม่นยำปาก” นี้เป็นการเรียกโดยการเปรียบเทียบคือหมายถึงผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีให้แก่ผู้อื่นได้ พุดง่าย ๆ ก็คือสามารถบอกเพลงและสั่งสอนผู้อื่นได้นั่นเอง. การบอกเพลงหรือสั่งสอนผู้อื่นนี้จะต้องแม่นยำถูกต้องไม่มีข้อผิดพลาดจึงจะอยู่ในความหมายของคำ

ว่าแม่นยำ. ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ เคยกล่าวไว้ว่า

“ถ้าจะเป็นนักดนตรีที่ดีต้องมี ๔ แม่นยำ แต่ถ้าจะเป็นครูดนตรีที่ดีต้องมี ๕ แม่นยำ” จะเห็นว่าคำกล่าวนี้มีความเป็นจริงอยู่ในตัวของมันเองอย่างชัดเจนคือ นักดนตรีที่ปฏิบัติจนได้ความแม่นยำในข้อที่ ๑-๔ นั้น แม้จะเรียกได้ว่าเป็นนักดนตรีที่มีความสามารถยอดเยี่ยมก็จริง แต่อาจจะสอนผู้อื่นไม่ได้ดีเท่าที่ควรก็ได้ ถ้าไม่มีคุณสมบัติข้อที่ ๕ คือ ปากแม่นยำ. ดังนั้นถ้าอยากจะเป็นครูดนตรีที่ดีต้องฝึกให้ได้ครบทั้ง ๕ ประการนี้ให้ได้คุณสมบัติครบทั้ง ๕ ประการนี้อาจมีวิธีฝึกแตกต่างกันไปได้มากมายหลายวิธีขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้สอนและผู้เรียนและเงื่อนไขอื่น ๆ อีกมากมายหลายประการ จึงไม่ขอกล่าวไว้ในที่นี้. ข้อสำคัญคือเมื่อฝึกแล้วต้องมีคุณสมบัติดังที่ได้บรรยายไว้จึงจะเรียกว่ามีความแม่นยำทั้ง ๕ ประการ.

บทที่ ๔ “เรียนรู้มนต์เพลง ๕ ประการ”

บทนี้เป็นการเรียนรู้ถึงองค์ประกอบ ๕ ประการของความไพเราะ ซึ่งก็คือสิ่งที่จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกที่เราบรรเลงเพลงได้ไพเราะประทับใจเขานั้นเอง. คำว่า “มนต์” นั้นเป็นคำเรียกเปรียบเทียบวิธีการปฏิบัติตนให้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้. ผู้ที่รู้มนต์เพลง ๕ ประการต่อไปนี่คือผู้ที่สามารถบรรเลงเพลงได้ไพเราะประทับใจผู้ฟังเสมอ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่นักดนตรีจำเป็นต้องเรียนรู้ นับเป็น

๕ ข้อสุดท้ายในเคล็ดลับ ๑๘ ข้อของการฝึกตนให้เป็นนักดนตรีที่มีความสามารถดีเยี่ยม. ความหมายของมนต์เพลงทั้ง ๕ ประการนั้นมีดังนี้

มนต์เพลงข้อที่ ๑ “บุคลิกภาพดี”

ท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะเคยกล่าวว่า อาหารที่เขาจัดตกแต่งไว้อย่างปราณีตสวยงามนั้น ผู้ที่เห็นจะรู้สึกอยากบริโภคและรู้สึกอร่อยไปก่อนที่จะได้บริโภคจริง ๆ เสียอีก. บุคลิกภาพของนักดนตรีก็เช่นกัน นักดนตรีที่มีบุคลิกภาพสง่างาม มีกิริยามารยาทนุ่มนวล มีที่ทำมันใจในตนเอง ย่อมมีส่วนโน้มนำให้ผู้ฟังชื่นชมและเชื่อมั่นในฝีมือการบรรเลงของนักดนตรีผู้นั้นไปแล้วบางส่วน ทั้งที่อาจจะยังไม่ทันได้ฟังการบรรเลงของนักดนตรีผู้นั้นเลย. ดังนั้นบุคลิกภาพของนักดนตรีจึงมีส่วนสำคัญในการเรียกร้องความสนใจจากผู้ฟังเป็นอันดับแรก นับเป็นมนต์เพลงข้อแรกที่นักดนตรีควรเรียนรู้และฝึกตนให้มีบุคลิกภาพที่ดีเสียก่อน.

มนต์เพลงข้อที่ ๒ “มีความแม่นยำ ๒ เรื่อง”

ในข้อนี้หมายถึงความแม่นยำ ๒ เรื่องคือ นักดนตรีต้องสามารถจดจำทำนองเพลงได้แม่นยำไม่ผิดพลาดและบรรเลงดนตรีได้แม่นยำไม่ผิดพลาด. ถ้านักดนตรีจำเพลงไม่แม่นยำหรือบรรเลงผิดพลาดแล้วย่อมไม่สามารถหาความไพเราะใด ๆ ได้จากการบรรเลงนั้น. ความแม่นยำทั้ง ๒ ประการนี้จึงเป็นมนต์เพลงข้อที่ ๒ ที่นักดนตรีจะต้องเรียนรู้และทำให้ได้.

มนต์เพลงข้อที่ ๓ “บังคับเสียงหนักเบาได้ตั้งใจ”

เรื่องของดนตรีนั้นเสียงเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุด. นักดนตรีที่สามารถบังคับเสียงหนักเบาได้ชัดเจนตั้งใจก็จะบรรเลงเพลงได้ไพเราะประทับใจผู้ฟังมากกว่านักดนตรีที่บรรเลงนำหนักเสียงได้เพียงเสียงเดียว. ถ้าจะเปรียบกับการวาดภาพแล้วการบังคับเสียงหนักเบาก็คือการรู้จัก “แรงเงาภาพ” ให้มีสีอ่อนแก่ต่างกันนั่นเอง. ภาพที่มีแรงเงาย่อมดูนุ่มนวลสวยงามกว่าภาพที่ไม่มีแรงเงา. ดังนั้นเพลงที่บรรเลงโดยมีทั้งเสียงหนักเสียงเบาคละเคล้ากันจึงไพเราะน่าฟังมากกว่าเพลงที่มีเสียงดังเท่ากันหมดทั้งเพลง. การรู้จักแรงเงาเสียงดนตรีให้เหมาะสมกับท่วงทำนองหรืออารมณ์ของเพลงจึงเป็นมนต์เพลงข้อที่ ๓ ที่นักดนตรีจะต้องทำให้ได้. พุดง่าย ๆ ก็คือต้องฝึกให้เป็น “นายของเสียง” นั่นเอง (ที่เรียกว่านายของเสียงเพราะผู้เป็นนายสามารถสั่งบ่าวไพร่ได้ตั้งใจ).

มนต์เพลงข้อที่ ๔ “ควบคุมจังหวะเร็วช้าได้ตั้งใจ”

ความไพเราะของเสียงดนตรีนั้นนอกจาก “เสียง” แล้ว, “ความเร็ว” ก็เป็นเรื่องสำคัญพอ ๆ กัน. นักดนตรีที่สามารถบรรเลงได้ชัดเจนทั้งเร็วและช้าจะสามารถบรรเลงเพลงได้ไพเราะกว่านักดนตรีที่บรรเลงในแนวช้าได้เพียงอย่างเดียวหรือบรรเลงได้เฉพาะแนวรวดเร็วเพียงอย่างเดียว. ทำนองดนตรีนั้นมีความสัมพันธ์กับความเร็วอย่างแยกกันไม่ออก ถ้าใช้ความเร็วแตกต่างกันแล้ว อารมณ์เพลงและ

ความไพเราะก็จะแตกต่างกันไปด้วย. ดังนั้นการรู้จักควบคุมบังคับความเร็วในการบรรเลงตั้งแต่เริ่มบรรเลงจนจบการบรรเลงจึงเป็นสิ่งสำคัญมากเช่นกัน และนับเป็นมนต์เพลงข้อที่ ๔ ซึ่งนักดนตรีจะต้องเรียนรู้.

มนต์เพลงข้อที่ ๕ “มีวิธีบรรเลงดี”

มนต์เพลงข้อที่ ๕ นี้ก็คือ นักดนตรีจะต้องรู้จักวิธีบรรเลงให้มีความเหมาะสมกับท่วงทำนองเพลง และเอกลักษณ์ของเสียงเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น ภาษาของนักดนตรีไทยเรียกว่า “ทางดี”. เรื่องของทางเพลงนั้นเป็นสิ่งที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนซับซ้อนและขึ้นอยู่กับรสนิยมของแต่ละคนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามก็ดีกว่าที่พอจะอาศัยเป็นแนวทางในการพิจารณาว่า ทางดี หรือ ไม่ดี โดยดูจากเพลงที่เป็นที่นิยมบรรเลงกันทั่วไป หรือเป็นที่นิยมฟังกันโดยทั่วไป. ถ้าจะเปรียบก็คล้ายกับร้าน

ขายอาหารนั่นเอง ร้านที่ขายแกงเขียวหวานไก่นั้นมีเป็นจำนวนมาก และล้วนมีรสชาติแตกต่างกัน ร้านไหนที่คนนิยมกินมากที่สุดก็พอจะใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาได้ว่าแกงของร้านนั้นมีรสดี. อย่างไรก็ตามเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนเสมอไป เพราะรสนิยมของคนกินอาจต่างกัน บางคนชอบรสเผ็ด บางคนชอบรสหวาน ก็แล้วแต่จะเลือกบริโภคกัน. เรื่องการปรุงทางเพลงจึงต้องพิจารณาดูผู้ฟังด้วยว่าเป็นผู้ฟังประเภทใด ชอบฟังเพลงแบบไหน แล้วจึงบรรเลงเพลงในแนวที่เขาชอบก็จะสามารถบรรเลงได้ประทับใจผู้ฟังทุกครั้งไป นี้ก็คือมนต์เพลงข้อที่ ๕.

สรุป

ตามที่ได้เขียนเรื่องเคล็ดลับในการฝึกเรียนดนตรีมาทั้ง ๔ บท รวมเป็น ๑๘ ข้อนี้ จะเห็นว่าได้รวมเอา

หลักปฏิบัติต่างๆซึ่งจะทำให้ให้นักดนตรีมีบุคลิกภาพดี มีความรู้ ความสามารถในการบรรเลงดนตรีให้ไพเราะจับใจผู้ฟังได้ตลอดเวลาและสถานที่. นอกจากนี้ก็ยังทำให้นักดนตรีกลายเป็นครูผู้สามารถถ่ายทอดวิชาดนตรีไทยให้แก่ศิษย์ได้ด้วย นับว่าเป็นเคล็ดลับที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง. ในยุคหนึ่งเคล็ดลับเหล่านี้มักจะถูกปกปิดและเป็นที่ยุติกันอยู่ในวงจำกัด ทั้งนี้เพราะเกรงกันว่าใครที่ได้ล่วงรู้เคล็ดลับเหล่านี้ก็จะมีความรู้ความสามารถเกินหน้ากันทำให้นักดนตรีรุ่นต่อ ๆ มาที่ไม่ได้มีโอกาสเรียนรู้เคล็ดลับเหล่านี้จึงขาดทั้ง “ความรู้” และ “คุณภาพ” ทำให้นักดนตรีไทยไม่เจริญแพร่หลายมากเท่าที่ควร. แต่ในปัจจุบันนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำเอาเคล็ดลับเหล่านี้ออกมาเผยแพร่ให้เป็นที่รู้กันทั่วไปเพื่อเสริมสร้างโอกาสให้เยาวชนดนตรีไทยของเรามีความรู้ความสามารถและมีคุณภาพมากขึ้น.

Abstract Special Techniques for the Study of Thai Music

Chanok Sakharik

Associate Member, the Academy of Arts, the Royal Institute, Thailand

There are innumerable academic subjects that a person may choose to study. Using an ordinary approach and a normal level of industry, many subjects may be acquired with ease in a relatively short time, while some cannot be mastered in all their minute details inspite of a student's life-long training and study. As a result, short-cuts and special techniques are “invented”, one after another, in order to help serious students to accomplish this aim in the shortest time. They are designed to help students to understand thoroughly the pithy and salient features of the subject matter of his or her interest. Most of these techniques and short-cuts are ordinarily kept as professional secrets.

The 18 special techniques, which the author presents in this article, should enable most serious students to attain success in a short time in self-training and self-study with regard to both the theory of and skill in Thai music.

Key words : Thai music, training, studying